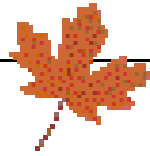

Ålands Natur och Miljö rf

Agenda 21 –kontoret

Nyhetsbrev nr 107
september 2009

Hälsningar från kontoret!

Hösten börjar närma sig även om det i skrivande stund är sommarväder ute. Här på kontoret är arbetet i full gång igen efter sommarombytet. Våra sommarvikarier Ann och Isac kampanjade under sommaren runt i kommunerna med sommarkampanjen som i år hette ”Köp dig själv!”. Nu har de dragit vidare åt varsitt håll, Ann studerar i Västerås och Isac är i år utbytesstudent i Urdmurtien i Ryssland.

Här närmast på kontoret väntar Bilfri dag, ett utbildningstillfälle och en konferens inom projektet KNUFF. Mer om detta kan du läsa inne i brevet.

Vi har också börjat planera nästa års verksamhet, då vi bland annat kommer att ha en kampanj för att minska sopberget: ”Sluta sopa!”.

Med hopp om en fin höst!

Personalen på Agenda 21-kontoret

Vill du ha nyhetsbrevet digitalt?

För att minska pappersanvändningen och kunna komma ut med information snabbare vill vi gärna distribuera nyhetsbrevet per e-post.

Anmäl din/er e-postadresser till kontoret genom att ringa 17230 eller maila till info@agenda21.ax.

ÅNoM fyller 30 år och firar med

JUBILEUMSSEMINARIUM

lördagen den 3 oktober kl 13-16.30
i Hotell- och restaurangskolans auditorium.

”Det har jag sett” kl. 13-14.30

ÅNoM- veteraner ger sin personliga bild av vad som hänt under 30 år.

Medverkande: Johan Franzén, Ben Johans, Marita Karlsson, Isabel Kvarnfors, Marine Holm-Johansson, Gunda Åbonde-Wickström
Samtalsledare: Tove Teir- Siltanen

Kaffe

Hur vill vi att det ser ut om 30 år? Kl 15-16.30

Visioner av sakkunniga från olika områden: Agneta Karlsson, Leo Löthman, Markus Koskinen-Hagman, Viveka Eriksson, Kent Danielsson, Anki Johansson, Kristoffer Eriksson. Seminariet avslutas med diskussion.

Process- och diskussionsledare:

Katarina Gäddnäs- Karlsson

På kvällen blir det jubileumsfest för medlemmar och tidigare styrelser med buffémiddag a´ 30 € (exkl. måltidsdryck) och program.

Varmt välkomna!!

Anmäl ditt deltagande senast den 24.9 till Agenda 21-kontoret tel 12771 eller e-post

Klarar du dig en dag utan bil?

Den 22 september firas Bilfri dag över hela världen! Numera ingår dagen även som en del i firandet av den europeiska trafikantveckan. Tanken med bilfri dag är att uppmärksamma vårt bilberoende samt visa på hur en stadsbild som inte fokuserar på bilism skulle kunna se ut. Målet är att så många som möjligt lämnar bilen hemma.

På Åland är det framför allt Mariehamns stad som uppmärksammar dagen och vi på Agenda 21-kontoret fungerar som medarrangörer.

Program 22 september

Lunchunderhållning och miniklimatmässa på Sittkoff

Tid: 11.00-13.00

Inledande ord

Ålänningen och bilen med skådespelare

Matts Stenlund

Whatclub med Richard Palmer, gitarr, Kjell

Dahl kontrabas, Robert Zetterqvist, gitarr.

Agenda 21-kontoret informerar om COP15

”Tunnelseende”

En annorlunda debatt om Föglötunneln

Diskussionsledare Christian Pleijel

Panel med bl.a politiker, tjänstemän,

förespråkare och skeptiker

Plats: Alandica Kultur & Kongress, rum 301

Tid: kl. 18.30

Hur tar man sig fram utan bil?

För många är bilen ett oersättligt redskap. Det vara lång väg till jobbet, barn ska hämtas och tider passas. Andra kanske har möjligheten men väljer bil för att det är bekvämt. Överväg följande alternativ:

- Om du inte har allt för lång väg till jobbet kan du låta bilen stå och promenera eller cykla i stället. Vissa år har personer cyklat in från t ex Sund!
- Ta bussen. Stadsbussen är avgiftsfri. Även till landsbygden går det att åka buss. Kanske får du uppleva en ny sida av din resväg.
- Samåk. Kanske åker du och din granne in samtidigt varje dag. Passa på och få en pratstund med varandra på vägen.

Om du inte klarar dig en dag utan bil, fundera en stund över varför. Vilka förändringar behöver ske för att vi ska bli kvitt vårt fossilberoende?

Vilka är de största miljöproblemen med bilkörning?

- Utsläpp av hälsovådliga och miljöpåverkande avgaser via avgasröret
- Spridning av naturfrämmande ämnen på andra sätt, exempelvis som partiklar från däck med s.k. HA-oljor
- Trängsel och buller i tätorter
- Miljöproblem kopplade till framställning av drivmedel

Vad kan man göra?

- Använda mindre och mer effektiva bilar
- Köra sparsamt
- Köra mindre
- Välja miljövänligare alternativ

www.gronabilister.se

Spännande höst för KNUFF!

Projektet KNUFF (Kommunala Nyckeltal och Utbildning För Framtiden) är inne på sitt andra år. Projektet riktar sig till kommunala politiker och tjänstemän som vill lära sig mer om hur miljöarbete kan gå till inom en förhållandevis liten organisation. Inom projektet har vi arbetat fram gröna nyckeltal för kommunerna och ordnat flera utbildningar och träffar. För hösten har vi redan några aktiviteter inbokade. Har ni specifika önskemål kring utbildning? Hör av er till oss på kontoret, telefon 17230!

Anmäl er också till utbildningen i hållbar upphandling och konferensen baklänges (läs mer nedan samt här bredvid)!

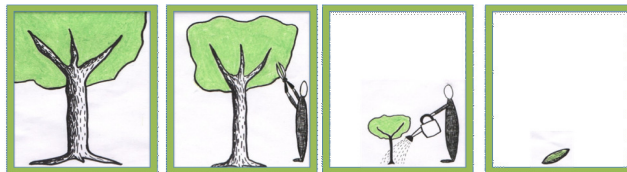

Miljöanpassade inköp Hållbar Upphandling

Den **5 oktober** kommer Annika Johansson och Joakim Illiste från **Miljöstegen** till Åland för att hålla i utbildningstillfället. Miljöstegen har sedan 2001 hjälpt företag och organisationer, hållit miljöutbildningar och arbetat med att införa miljödiplomering som är ett miljöledningssystem för små verksamheter. Vi går igenom miljöproblemen som är kopplade till inköp och diskuterar hur ni kan jobba med dessa frågor utifrån era specifika förutsättningar.

Vi börjar med att äta lunch tillsammans (till självkostnadspris) kl 11.30 på Hotell- och restaurangskolan. Kl 12:15 börjar utbildningen som tar ca 3,5 h. För deltagare som kommer från kommuner som är med i Agenda 21-samarbetet är utbildningen kostnadsfri. Deltagare från övriga kommuner kan delta i mån av plats och debiteras 100 €.

Anmälan till kontoret senast den 21 september, tel. 17230 eller e-post: lotta@agenda21.ax.

ÅLANDS KOMMUNFÖRBUND OCH
PROJEKT KNUFF INBJUDER TILL ETT
ANNORLUNDA SEMINARIUM

Baklänges

Vill du vara med och göra din kommun mer hållbar? Då är du välkommen att delta i Ålands första baklängeskonferens! Vi lyssnar på spännande gäster som berättar hur de vill och tror att energi, avfall, människan och ekonomin har utvecklats till år 2016, och med det som utgångspunkt börjar vi en baklängesplanering med fokus på vad vi behöver göra nu.

PRELIMINÄRT PROGRAM

- 9.30 Inledning
- 10.00 Miniföreläsningar med spännande gäster
- 12.00 Lunch och mingel
- 13.00 Introduktion till grupparbeten
- 13.30 Grupparbete: 2016, var är vi då?
- 14.30 Redovisning genom vernissage, kaffe
- 15.00 Vad gör vi i KNUFF nästa år? Teman, mål?
- 15.30 Sammanfattning

Målgrupp: Förtroendevalda och kommunalt anställda

Tid: Torsdagen den 22 oktober, kl 9.30-

16.00 Plats: Alandica, Mariehamn. OBS!

Begränsat antal platser!

Pris: 20 €/person inkl lunch (10 €/person för kommuner som är medlemmar i Agenda 21)

Anmälan: www.merkunskap.com eller Marie Ludén, tfn: 22 596

Välkommen!

Studiecirkel kring vårt klimat!

Föreningen Norden har tagit initiativ till kampanjen "Norden och framtidens klimat" och kommer under hösten att starta en studiecirkel kring temat "Norden och klimatet" i samarbete med Agenda 21 och Ålands Bildningsförbund.

Klimatfrågan är vår tids största utmaning. Och klimatförändringen sker fortare än vad forskarna trott — särskilt i Norden.

Studiecirkeln är tänkt att bidra till en fördjupad förståelse för klimatfrågan ur ett nordiskt perspektiv.

Mer info på kommande så håll ögonen öppna! Välkommen med på höstens studiecirkel!

Plantera ett träd!

Letar du efter en present till någon som redan har allt? Då är ett presentkort på träd någonting för dig! Agenda 21-kontoret förmedlar träd både från organisationen Vi-skogen och Kyrkans utlandshjälp. Ta kontakt med oss så berättar vi mera!

Kom ihåg naturum.ax!

Vi vill passa på att påminna om Ålands Natur och Miljö sajts naturum.ax! Här hittar du fina bilder, tips på utflyktsmål, fakta om naturen och mycket mer.

Kom med och försvara rekordet!

I fjol ordnades rekordstort kafferep när Mariehamns församling och Agenda 21-kontoret bjöd på rättvisemärkt kaffe och tårta.

I år står utmaningen mellan de nordiska länderna och vi vill förstås vara med igen. Kaffepannan står på i det nyrenoverade församlingshemmet i Mariehamn, den 20 oktober kl 10-15.

Rejäl handel-märket hittas på produkter som kaffe, choklad, bananer, apelsiner och te, dvs framför allt sådant som produceras i u-länder. Systemet stöder en rättvis världshandel och minskar fattigdomen i u-länderna.

En rättvisemärkt kopp kaffe lämnar också en god eftersmak!

Ålands Natur & Miljö Agenda 21-kontoret

Adress: Norragatan 13
22100 Mariehamn

Telefon: 17230, 12771

E-post: info@agenda21.ax
lotta@agenda21.ax
tove@agenda21.ax

Hemsida: www.agenda21.ax
www.anom.fi

Öppet: vardagar 9-16 med undantag
för kampanjer etc.

Personal: Maria Stenroos- Fagerström
Lotta Jakobsson
Tove Teir-Siltanen